

Лекція 3.

Тема «Загальні положення податкового законодавства України. Основні категорії, терміни і поняття податкового законодавства»*

План

1. Види податків і зборів, їх класифікації. Елементи податку (збору)
2. Обов'язки і права платників податків
3. Контролюючі органи
4. Податковий період. Податкова декларація (розрахунок)

Ключові терміни: пряме і непряме оподаткування, загальнодержавні і місцеві податки (збори), платник податку (збору), об'єкт оподаткування, база оподаткування, податкова пільга, податкова декларація (розрахунок), податковий календарний місяць, податковий календарний квартал, податковий календарний рік.

*З актуальною редакцією Податкового кодексу України можна ознайомитися за посиланням :

zakon.rada.gov.ua/go/2755-17

1. Види податків і зборів, їх класифікації. Елементи податку (збору)

Відповідно до Податкового кодексу України система оподаткування – це сукупність податків і зборів (обов'язкових платежів), що стягуються в порядку, установленому відповідними законами держави, до бюджетів різних рівнів, а також до державних цільових фондів.

Загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі) встановлюються Верховною Радою України, справляються на всій території України, і їх сплата є обов'язковою на території всіх громад країни. **Місцеві податки та збори** встановлюються рішенням сільських, міських та обласних рад і вони є обов'язковими до сплати на територіях відповідних територіальних громад.

В Україні адмініструються наступні податкові платежі:

1. загальнодержавні податки (7 платежів):
 - податок на прибуток підприємств;
 - податок на доходи фізичних осіб;

- податок на додану вартість;
- акцизний податок;
- екологічний податок;
- рентна плата;
- МИТО;

2. місцеві податки і збори (4 платежі):

- податок на майно;
- єдиний податок;
- збір за місця для паркування транспортних засобів;
- туристичний збір.

В свою чергу, рентна плата складається з рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин; рентної плати за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин; рентної плати за користування радіочастотним ресурсом України; рентної плати за спеціальне використання води; рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів; рентної плати за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами аміаку територією України. А до складу податку на майно включаються: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; транспортний податок; плата за землю (справляється у вигляді земельного податку і орендної плати).

Крім того, в Україні справляються платежі, які не включені до системи оподаткування, але є обов'язковими для сплати.

Мова йде про єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, який встановлений окремим Законом і сплачується роботодавцями і фізичними особами – підприємцями. Крім того, тимчасово, на період до завершення реформи Збройних Сил України, в Україні встановлений військовий збір.

Основні елементи податку (збору):

об'єкт оподаткування можуть бути майно, товари, дохід (прибуток) або його частина, обороти з реалізації товарів (робіт, послуг), операції з постачання товарів (робіт, послуг) та інші об'єкти, визначені податковим законодавством, з наявністю яких податкове законодавство пов'язує виникнення у платника податкового обов'язку.

база оподаткування - це фізичний, вартісний чи інший характерний вираз об'єкта оподаткування, до якого застосовується податкова ставка і який використовується для визначення розміру податкового зобов'язання.

одиниця виміру - конкретна вартісна, фізична або інша характеристика бази оподаткування або її частини, щодо якої застосовується ставка податку. Одній базі оподаткування повинна відповідати одна одиниця виміру бази оподаткування;

ставка податку - розмір податкових нарахувань на (від) одиницю (одиниці) виміру бази оподаткування;

податкова пільга – передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору в меншому розмірі. Підставами для надання податкових пільг є особливості, що характеризують певну групу платників податків, вид їх діяльності, об'єкт оподаткування або характер та суспільне значення здійснюваних ними витрат;

строк сплати податку та збору - період, що розпочинається з моменту виникнення податкового обов'язку платника податку із сплати конкретного виду податку і завершується останнім днем строку, протягом якого такий податок чи збір повинен бути сплачений у порядку, визначеному податковим законодавством. Податок чи збір, що не був сплачений у визначений строк, вважається не сплаченим своєчасно. Момент виникнення податкового обов'язку платника податків, у тому числі податкового агента, визначається календарною датою;

податковий період - період часу, з урахуванням якого відбувається обчислення та сплата окремих видів податків та зборів (види: календарний рік; - календарний квартал; - календарний місяць; - календарний день).

2. Обов'язки і права платників податків

Згідно з Податковим кодексом України платник податків зобов'язаний:

- стати на облік у контролюючих органах в порядку, встановленому законодавством України:

- вести в установленому порядку облік доходів і витрат, складати звітність, що стосується обчислення і сплати податків та зборів;

- подавати до контролюючих органів у порядку, встановленому податковим законодавством, декларації, звітність та інші документи, пов'язані з обчисленням і сплатою податків та зборів;

- сплачувати податки та збори в строки та у розмірах, встановлених;

- подавати на належним чином оформлену письмову вимогу контролюючих органів (у випадках, визначених законодавством) документи з обліку доходів, витрат та інших показників, пов'язаних із визначенням об'єктів оподаткування (податкових зобов'язань), первинні документи, регістри бухгалтерського обліку, фінансову звітність, інші документи, пов'язані з обчисленням та сплатою податків та зборів. У письмовій вимозі обов'язково зазначаються конкретний перелік документів, які повинен надати платник податків, та підстави для їх надання;

- подавати контролюючим органам інформацію, відомості про суми коштів, не сплачених до бюджету в зв'язку з отриманням податкових пільг (суми отриманих пільг) та напрями їх використання (щодо умовних податкових пільг - пільг, що надаються за умови використання коштів, вивільнених у суб'єкта господарювання внаслідок надання пільги, у визначеному державою порядку);

- подавати контролюючим органам інформацію в порядку, у строки та в обсягах, встановлених податковим законодавством;

- виконувати законні вимоги контролюючих органів щодо усунення виявлених порушень законів з питань оподаткування, підписувати акти (довідки) про проведення перевірки;

- не перешкоджати законній діяльності посадової особи контролюючого органу під час виконання нею службових обов'язків та виконувати законні вимоги такої посадової особи (16.1.9);

- повідомляти контролюючим органам за місцем обліку такого платника про його ліквідацію або реорганізацію протягом трьох робочих днів з дня прийняття відповідного рішення (крім випадків, коли обов'язок здійснювати таке повідомлення покладено законом на орган державної реєстрації);

- повідомляти контролюючі органи про зміну місцезнаходження юридичної особи та зміну місця проживання фізичної особи - підприємця;

- забезпечувати збереження документів, пов'язаних з виконанням податкового обов'язку, протягом установлених строків,;

- допускати посадових осіб контролюючого органу під час проведення ними перевірок до обстеження приміщень, територій (крім житла громадян), що використовуються для одержання доходів чи пов'язані з утриманням об'єктів оподаткування, а також для проведення перевірок з питань обчислення і сплати податків та зборів;

- використовувати електронний кабінет для листування з контролюючими органами в електронній формі у разі подання звітності в електронній формі, а також після проходження електронної ідентифікації онлайн в електронному кабінеті, крім платників податків, які відмовилися від використання електронного кабінету, та платників податків, які не визначили спосіб взаємодії із контролюючим.

Права платників податків:

- безоплатно отримувати у контролюючих органах, у тому числі і через мережу Інтернет, інформацію про податки та збори і нормативно-правові акти, що їх регулюють, порядок обліку та сплати податків та зборів, права та

обов'язки платників податків, повноваження контролюючих органів та їх посадових осіб щодо здійснення податкового контролю;

- представляти свої інтереси в контролюючих органах самостійно, через податкового агента або уповноваженого представника;

- обирати самостійно, якщо інше не встановлено цим Кодексом, метод ведення обліку доходів і витрат;

- користуватися податковими пільгами за наявності підстав у порядку, встановленому цим Кодексом;

- одержувати відстрочення, розстрочення сплати податків або податковий кредит в порядку і на умовах, встановлених цим Кодексом;

- бути присутнім під час проведення перевірок та надавати пояснення з питань, що виникають під час таких перевірок, ознайомлюватися та отримувати акти (довідки) перевірок, проведених контролюючими органами, перед підписанням актів (довідок) про проведення перевірки, у разі наявності зауважень щодо змісту (тексту) складених актів (довідок) підписувати їх із застереженням та подавати контролюючому органу письмові заперечення в порядку, встановленому цим Кодексом;

- оскаржувати в порядку, встановленому цим Кодексом, рішення, дії (бездіяльність) контролюючих органів (посадових осіб), у тому числі індивідуальну податкову консультацію, яка йому надана, а також узагальнюючу податкову консультацію;

- вимагати від контролюючих органів проведення перевірки відомостей та фактів, що можуть свідчити на користь платника податків;

- на нерозголошення контролюючим органом (посадовими особами) відомостей про такого платника без його письмової згоди та відомостей, що становлять конфіденційну інформацію, державну, комерційну чи банківську таємницю та стали відомі під час виконання посадовими особами службових обов'язків, крім випадків, коли це прямо передбачено законами;

- на залік чи повернення надміру сплачених, а також надміру стягнутих сум податків та зборів, пені, штрафів у порядку, встановленому цим Кодексом;
- на повне відшкодування збитків (шкоди), заподіяних незаконними діями (бездіяльністю) контролюючих органів (їх посадових осіб), у встановленому законом порядку;
- самостійно обирати спосіб взаємодії з контролюючим органом в електронній формі через електронний кабінет, якщо інше не встановлено цим Кодексом;
- реалізовувати через електронний кабінет права та обов'язки, передбачені цим Кодексом та які можуть бути реалізовані в електронній формі засобами електронного зв'язку;
- подавати декларацію та інші документи в паперовій формі у разі виникнення технічних проблем у роботі електронного кабінету (наявність помилки має бути підтверджена у порядку, встановленому методологом електронного кабінету або судом).

Контролюючі органи

Податковий кодекс України визначив не тільки правила адміністрування податків і зборів, але й правові основи діяльності контролюючих органів, їх завдання і повноваження, а також обов'язки і права посадових осіб контролюючих органів різних рівнів.

Наразі функції із реалізації державної податкової політики, державної політики у сфері державної митної справи та державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування виконує Державна фіскальна служба України (ДФС). ДФС – центральний орган виконавчої влади України, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України. Службу очолює Голова, який призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України.

4. Податковий період. Податкова декларація (розрахунок)

Податкова декларація, розрахунок, звіт (далі - податкова декларація) - документ, що подається платником податків (у тому числі відокремленим підрозділом у випадках, визначених Податковим кодексом України) контролюючому органу у строки, встановлені законом, на підставі якого здійснюється нарахування та/або сплата податкового зобов'язання або відображаються обсяги операції (операцій), доходів (прибутків), щодо яких податковим та митним законодавством передбачено звільнення платника податку від обов'язку нарахування і сплати податку і збору, чи документ, що свідчить про суми доходу, нарахованого (виплаченого) на користь платників податків - фізичних осіб, суми утриманого та/або сплаченого податку.

Митні декларації прирівнюються до податкових декларацій для цілей нарахування та/або сплати податкових зобов'язань.

Додатки до податкової декларації є її невід'ємною частиною.

Платник податку на прибуток подає разом з відповідною податковою декларацією квартальну або річну фінансову звітність.

Фінансова звітність, що складається та подається платниками податку на прибуток та неприбутковими підприємствами, установами та організаціями, є додатком до податкової декларації з податку на прибуток (звіту про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації) та її невід'ємною частиною.

Неприбуткові підприємства, установи та організації подають звіт про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації за формою, затвердженою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику та річну фінансову звітність.

Якщо платник податків вважає, що форма податкової декларації, визначена центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, збільшує або зменшує

його податкові зобов'язання, всупереч нормам цього Кодексу з такого податку чи збору, він має право зазначити цей факт у спеціально відведеному місці в податковій декларації.

У разі необхідності платник податків може подати разом з такою податковою декларацією доповнення до такої декларації, які складені за довільною формою, що вважатиметься невід'ємною частиною податкової декларації. Таке доповнення подається з поясненням мотивів його подання. Платник податків, який подає звітність в електронній формі, подає таке доповнення в електронній формі.

Форма податкової декларації встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, тобто Міністерством фінансів України.

У такому ж порядку встановлюються форми податкових декларацій з місцевих податків і зборів, що є обов'язковими для застосування їх платниками (податковими агентами).

Форма, порядок та строки подання митної декларації, а також порядок прийняття контролюючим органом митної декларації визначаються з урахуванням вимог митного законодавства України.

Державні органи, які встановлюють відповідно до цього пункту форми податкових декларацій, зобов'язані оприлюднити такі форми для використання їх платниками податків.

Якщо в результаті запровадження нового податку або зміни правил оподаткування змінюються форми податкової звітності, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, який затвердив такі форми, зобов'язаний оприлюднити нові форми звітності.

До визначення нових форм декларацій (розрахунків), які набирають чинності для складання звітності за податковий період, що настає за податковим періодом, у якому відбулося їх оприлюднення, є чинними форми декларацій (розрахунків), чинні до такого визначення.

Відповідальність за неподання, порушення порядку заповнення документів податкової звітності, порушення строків їх подання контролюючим органам, недостовірність інформації, наведеної у зазначених документах, несуть:

юридичні особи, постійні представництва нерезидентів, які відповідно до цього Кодексу визначені платниками податків, а також їх посадові особи.

Відповідальність за порушення податкового законодавства відокремленим підрозділом юридичної особи несе юридична особа, до складу якої він входить;

фізичні особи - платники податків та їх законні чи уповноважені представники у випадках, передбачених законом;

податкові агенти.

Податкові декларації, крім окремих випадків, передбачених Податковим кодексом України подаються за базовий звітний (податковий) період що дорівнює, зокрема:

- **календарному місяцю** (у тому числі в разі сплати місячних авансових внесків) – протягом 20 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) місяця;

- **календарному кварталу** або календарному півріччю (у тому числі у разі сплати квартальних або піврічних авансових внесків) – протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) кварталу (півріччя);

- **календарному року** для платників податку на прибуток для податкової декларації, яка розраховується наростаючим підсумком за рік, – протягом 60 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) року;

- календарному року для платників податку на доходи фізичних осіб – до 1 травня року, що настає за звітним;

- календарному року для платників податку на доходи фізичних осіб - підприємців – протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) року.

Якщо останній день строку подання податкової декларації припадає на вихідний або святковий день, то останнім днем строку вважається операційний (банківський) день, що настає за вихідним або святковим днем. Граничні строки подання податкової декларації можуть бути збільшені за правилами та на підставах, які передбачені Податковим кодексом України.

Платник податків зобов'язаний самостійно сплатити суму податкового зобов'язання, зазначену у поданій ним податковій декларації, протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем відповідного граничного строку, передбаченого для подання податкової декларації, крім окремих випадків..

Податковий календар щодо граничних термінів подання звітності та сплати податкових зобов'язань розміщений на головній сторінці офіційного веб-порталу ДФС та у розділі «Необхідно знати» Загальнодоступного інформаційно-довідкового ресурсу.

Контрольні питання

1. Назвати види податкових звітних періодів.
2. Назвати граничні для кожного окремого виду звітного податкового періоду терміни подання до контролюючих органів податкових декларацій.
3. Навести порядок сплати податків і зборів та граничні терміни сплати податкового (грошового) зобов'язання.
4. Надати визначення терміну «податкова декларація (розрахунок)».
5. Яким органом влади затверджуються форми податкових декларацій (розрахунків)?
6. Який орган влади виконує функції із реалізації державної податкової політики, державної політики у сфері державної митної справи та

державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування?

7. Назвати види податків і зборів, які справляються в Україні.
8. Перелічити обов'язкові елементи податку (збору).
9. Надати визначення терміну «податкова декларація».
10. Назвати права платників податків, що визначені Податковим кодексом України.
11. Назвати обов'язки платників податків, що визначені Податковим кодексом України.
12. Які платежі є обов'язковими до сплати до бюджету, але не включені до системи оподаткування у відповідності до Податкового кодексу України?